

mgr Wiola Friedrich

## **Uwarunkowania skuteczności kary pozbawienia wolności**

Karą, która budzi najwięcej kontrowersji, nie tylko w polskim systemie prawnym, jest kara pozbawienia wolności. Najbardziej bowiem ingeruje w sferę różnych, konstytucyjnie zagwarantowanych praw. Z drugiej jednak strony jest karą w której urzeczywistnione zostają podstawowe funkcje kary, a brak jednoznacznych badań odnośnie jej skuteczności powoduje, że jej stosowanie jest budzi często wiele wątpliwości (por. Durose, Cooper, Snyder, 2015; Harney, Ferrol-Hawley, 2012; Nilsson, 2003; Szymanowski, 2010).

**Cel badań.** Celem podjętych badań jest określenie wpływu zmiennych: osobowościowych, socjalizacyjnych oraz stylów myślenia przestępczego- na takie zachowania skazanych, które świadczą o ryzyku powrotu do przestępstwa i o skuteczności kary pozbawienia wolności oraz odpowiedź na pytania jaki jest rozmiar, nasilenie, dynamika recydywy, czym charakteryzują się sprawcy powrotni i czym różnią się od osadzonych, którzy nie powrócili do przestępstwa, jakiego rodzaju przestępstwa popełniane są po wykonaniu wcześniej orzeczonej kary, jaka jest rola zmiennych psychologicznych w procesie powrotności do przestępstwa, a jaka środków resocjalizacyjno wychowawczych, co można zrobić, aby choć w niewielkim stopniu zwiększyć skuteczność wykonywania kary pozbawienia wolności.

**Osoby badane.** Badaniem objęto 247 osadzonych na karę pozbawienia wolności mężczyzn. W badaniach uwzględniono osoby, które przygotowywały się do zwolnienia w związku ze zbliżającym się terminem końca kary. Okres między badaniem i zwolnieniem określono na maksymalnie 6 miesięcy. Do grupy badanej kwalifikowano tylko tych skazanych, którzy dodatkowo spełniali kolejne kryterium jakim jest wymiar kary. Do grupy włączono osadzonych skazanych minimum na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności z conajmniej 6 miesięcznym pobytem w zakładzie karnym. Stąd w grupie znalazły się osoby, które w dniu badania opuszczały jednostkę penitencjarną. Badaniami objęto dorosłych odbywających karę pozbawienia wolności po raz pierwszy i recydywistów penitencjarnych.

**Zastosowane narzędzia.** W celu uzyskania potrzebnych danych, zostały użyte następujące narzędzia: NEO- FFI Inwentarz Osobowości (Zawadzki, Strelau, Szczepaniak, Śliwińska, 1998), Skala Znaczenia Innych (Juczyński, 2014), Kwestionariusz Oceny Stresu (Włodarczyk, Wrześniewski, 2010), Kwestionariusz Stylów Radzenia Sobie CISS (Strelau, Jaworowska, Wrześniewski, Szczepaniak, 2005), Skala Uczuć Moralnych (Strus, 2010), Kwestionariusz Inteligencji Emocjonalnej INTE (Ciechanowicz, Jaworowska, Matczak 2000), Inwentarz Stylów Myślenia Waltersa (w polskiej adaptacji M.Rode) (Rode, 2013), ankieta własnego autorstwa. Dane penitencjarne pozyskiwano za pośrednictwem systemu noe-net, czyli Centralnej Bazy Danych Osób Pozbawionych Wolności, która dostarcza podstawowych informacji o osadzonym (Korwin-Szymanowski, 2011). Część danych pochodziła z zestawienia przesłanego przez Biuro Informacji i Statystyki SW, pozyskane na podstawie pisemnej prośby skierowanej do Dyrektora ww. biura.

**Procedura badania.** Badania zostały przeprowadzone w okresie od września 2015 do grudnia 2017 roku i składało się z dwóch etapów. W pierwszym (w okresie od września 2015 do marca 2016) wyodrębniono grupę skazanych spełniających kryteria opisane powyżej oraz przeprowadzono badanie właściwe z uwzględnieniem zmiennych zawartych w modelu badawczym. Kontrolowano również zmienne pośredniczące: środki oddziaływań resocjalizacyjno- wychowawczych i inne dane penitencjarne. W drugim etapie, w grudniu 2017 roku, po upływie dwóch lat zwrócono się do Biura Informacji i Statystyki Centralnego Zarządu Służby Więziennej o udostępnienie informacji odnośnie powrotności do przestępstwa badanych osadzonych oraz pozostałe dane.

**Wyniki.** Przeprowadzone badania oraz zastosowana analiza statystyczna pozwoliły na weryfikację postawionych hipotez dotyczących zależności pomiędzy różnymi rodzajami zmiennych a skutecznością kary pozbawienia wolności (jej wystąpieniem lub brakiem) oraz na analizę dopasowania modelu badawczego. Zaobserwowano zależności, które dowodzą, że niektóre zmienne zwiększają prawdopodobieństwo skuteczności kary pozbawienia wolności i chronią przed powrotem do przestępstwa, a inne zmniejszają jej skuteczność wpływając na powrotność do przestępstwa. Wyniki przeprowadzonych badań wykazały również, że osadzeni, którzy w badanym okresie katamnesticznym nie powrócili do przestępstwa różnią się od osadzonych, którzy ponownie popełnili czyn karalny po kilkoma względami. Wśród czynników, predyktorów skuteczności kary pozbawienia wolności można wymienić: oddziaływania terapeutyczne, doświadczanie uczuć moralnych polegający na dystansowaniu się, styl radzenia sobie ze stresem oparty na emocjach oraz poczucie skruchy. Natomiast czynnikami ryzyka powrotu do przestępstwa są: sentymentalność wstyd, unikowy styl radzenia sobie ze stresem polegający na angażowaniu się w czynności

zastępcze, typ zakładu karnego, wcześniejsza karalność, doświadczanie przemocy w rodzinie pochodzenia oraz charakter rodziny pochodzenia (zrekonstruowana lub fakt wychowywania tylko przez matkę). Wyniki analizy regresji wskazały, że spośród uwzględnionych w równaniu regresji zmiennych wyjaśniających najsilniejszymi predyktorami są: odbywanie kary w zakładzie karnym typu zamkniętego, odbywanie kary w zakładzie karnym typu półotwartego, fakt wychowywania tylko przez matkę lub w rodzinie zrekonstruowanej oraz wcześniejsza karalność. Ostatnimi w kolejności predyktorami są: poczucie skruch, poczucie wstydu oraz sentymentalność. Użyteczność wyników, które uzyskano w przeprowadzonych badaniach, polega na wyodrębnieniu czynników, które pozwalają przewidywać skuteczność kary pozbawienia wolności. Na te czynniki należy zwracać szczególną uwagę prowadząc zindywidualizowane oddziaływania wobec osadzonych. Z kolei czynniki, które okazały się przewidywać nieskuteczność kary pozbawienia wolności przejawiającej się ponownym popełnieniem przestępstwa powinny być w miarę możliwości eliminowane. Prowadzone powinny być praktyki, które będą nastawione na profilaktykę i zapobieganie.

**słowa kluczowe:** kara pozbawienia wolności, osadzeni, resocjalizacja, recydywa, skuteczność, powrotność do przestępstwa, wskaźniki recydywy, predyktory skuteczności kary pozbawienia wolności, czynniki ryzyka powrotu do przestępstwa

## **Conditioning in the effectiveness of imprisonment**

The penalty which is the most controversial, not only in the Polish legal system, is imprisonment. It interferes in various, constitutionally guaranteed rights. On the other hand, it is type of punishment in which the basic functions of punishment are implemented. The results on the effectiveness are different and ambiguous that why its use often raises many doubts (Durose, Cooper, Snyder, 2015; Harney, Ferrol-Hawley, 2012; Nilsson, 2003; Szymanowski, 2010).

**Purpose of research.** The main aim of the undertaken research is to determine the influence of personality, socialization and criminal thinking styles on such behaviors which make people reoffend or not. The goal of this work is also to answer questions about the size, severity, dynamics of recidivism, what is characteristic of the prisoners who reoffend or not, what kind of crimes are committed when they reoffend, what is the role of psychological variables in the process of returning to crime, what is the role of rehabilitation resources and what can be done to decrease recidivism rates.

**Participants.** The study was conducted with the participation of 247 imprisoned men. The study included people who were preparing to be released from prison. The author recruited prisoners who were left with a maximum of six months until the end of the sentence. Another criterium was the length of the sentence. In the research participants with at least six month sentence took part. The study involved adults who were imprisoned for the first time and penitentiary recidivists.

**Tools.** In order to obtain the necessary data, the following tools were used: Personality Inventory NEO- FFI (Zawadzki, Strelau, Szczepaniak, Śliwińska, 1998), Meanings of Others Scale (Juczyński, 2014), Stress Assessment Questionnaire (Włodarczyk, Wrześniewski, 2010), Coping Inventory for Stressful Situations CISS (Strelau, Jaworowska, Wrześniewski, Szczepaniak, 2005), Moral Feeling Scale SUM (Strus, 2010), Emotional Intelligence Questionnaire INTE (Ciechanowicz, Jaworowska, Matczak 2000), The Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles (PICTS) (in Polish adaptation of M.Rode) ( Rode, 2013), own questionnaire. The penitentiary data was obtained through the noe-net system, which is the Central Database of

Prisoners, which provides basic information about the prisoner (Korwin-Szymanowski, 2011). Part of the data came from a statement sent by the Information and Statistics Office of Prison Services, which was gain due to written request addressed to the General Director of the Prison Services in Poland.

**Procedure.** The research was carried out from September 2015 to December 2017 and consisted of two stages. In the first stage (from September 2015 to March 2016), a group of prisoners was extracted. Then the measure was carried out. In the second stage, in December 2017, after two years, the author gained the recidivism rates and other data from the Information and Statistics Office of the Prison Service.

**Results.** The conducted research and the applied statistical analysis allowed to verify the hypotheses regarding to the relationship between various types of variables and the effectiveness of imprisonment. Fit of the research model was also tested. The research provide to the conclusion that some variables increase the probability of the effectiveness of imprisonment and protect against return to crime, while others reduce its effectiveness by affecting the return to crime. The results of the conducted research also showed that the prisoners who did not return to the crime were different from the prisoners who reoffend. Predictors of the effectiveness of imprisonment are: therapy, moral feeling (externalizing emotions), emotion-focused coping styles, sense of contrition (specific guilt). However, the risk factors for return to crime are: sentimentality, shame, avoiding coping with stress style, type of prison, history of crime, experiencing violence in the family, being brought up in reconstructed family or only by the mother. The results of the regression analysis indicated that the most significant predictors included in the regression model variables are: type of prison, being brought up only by the mother or in a reconstructed family and previous criminality. Less significant predictors are: sense of contrition (specific guilt), shame and sentimentality. The usefulness of the results obtained in the conducted research to the rehabilitation practice. Prison employees should pay special attention to these factors which are helpful in preadaptation by carrying out individualized interactions with prisoners. On the other hand, factors that make people reoffend should be eliminated as far as possible by focusing on prevention.

**keywords:** imprisonment, rehabilitation, recidivism, effectiveness, reoffending, recidivism rates, predictors of effectiveness of imprisonment, risk factors of reoffending